

Yaşlanmadan biten dizeler ve 'Marina Tsvetayeva'!

"Lübnan asıllı Fransız şair ve yazar Venus Khoury-Ghata (1892-1941) romanlarının ana temaları kadın kahramanlarının son nefeslerine kadar mücadele ettikleri aşk ve ölümdür. Bir yazarın geçmişine doğru çıkılan, Rusya'da başlayıp Tataristan'ın küçük bir kasabasında son bulan en bilinen yapıtlarından Marina Tsvetayeva ya da Alabuga'da Ölmek'te de (Çev. Aysenaz Cengiz / YKY), şair ve romancı Marina Tsvetayeva üzerinden kent kadınının sözcülüğünü yapar. "Zamanım beni sevmiyor, ben de onu sevmiyorum" diyen bir kadının bunalmışlığını, gelenekler ve modern hayat arasındaki sıkışmışlığını, yazmaya dönüştürmüşlüğü ve satırları arasında kalan çığlığını duyurur."

Z. DOĞAN KORELİ

"Yazmak, nefes almak gibi, yaşamak gibi..."
Marina Tsvetayeva

ANA KARAKTERLERİ KADINLAR

Romandan şiire yaklaşık kırk yapıt üreten, Lübnan asıllı Fransız şair ve yazar *Venus Khoury-Ghata* (1892-1941), özellikle çocukluğunun üzerine çöken karanlık ve sessizliği aşmak için yazar. Beyrut'ta Lübnan İç Savaşı'nı da yaşayan sanatçı, savaşı ve iç siyasal olaylar sonucu oluşan umutsuzluk ve kayıpları bazen ironik hatta alaycı ancak çoğunlukla sert bir dille anlatır.

Şiddet, kadın sorunları, göçmenler, sürgün gibi konulara duyarlıdır. "Öteki"nin öyküsünü anlatmayı tercih eder.

Kadınları ana karakterleri kılar. Kadınların toplu içindeki meydan okumasını dile getirir, bireyin kendini ifade etme hakkının korunmasını ister. Onun kadınları ataerkil toplumların dayattığı kuralların ağırlığını taşıyor ve daima özgürlük hayalleri kurar.

Marina Tsvetayeva ya da Alabuga'da Ölmek (Çeviren: Aysenaz Cengiz/YKY) adlı romanında da, *Marina Tsvetayeva*'nin yaşamını kurgularken yalnızca bireysel temaları değil, arka planda yirminci yüzyılın toplumsal hafızaya kazınmış sorunlarını ve trajedilerini de öne çıkarır.

Birinci Dünya Savaşı yılları, *Ekim Devrimi*, kaos ortamları, göç sorununu belki yapıtının merkezine almaz ancak bunlar bir şekilde duyarlı bir şairin duygu dünyası arasında işlenir.

Böylece okuyucu, siyasal çalkantılarla dolu sayfalarda boğulmaz; ancak "dünyadan daha büyük odasında" sadece yazıp üretmek isteyen *Marina*'yı intihara götüren toplumsal dışlanma ve kaotik durumlara karşı da kayıtsız kalmaz.

ASI VE HIRÇIN ROMANTİK DİZELERİN ŞAİRİ MARINA'NIN SOLUK SOLUĞA YAŞAMI!

Gündelik hayatın kendisine yüklediği "annelik" rolüne itiraz eden, "sadık eş" olamayan, tutkuyla bağlandığı sevgilileri tarafından hep terk edilen asi ve hırçın, romantik dizelerin şairi *Marina*'nın yaşamıdır aslında sunulan.

Hem açlığı ve sefaleti hem de savaşları, sürgünleri yaşayan bir kuşağın çilelerine kadın ve bir de şair olmak eklenince "cehennemden kaçamayan" birinin öyküsü ortaya çıkar. Üstelik *Ekim Devrimi*'nin düşman gördüğü bir aileden gelen ve eşi de beyazlarla birlikte olan bir kadının öyküsüdür bu.

Moskova'da soylu bir ailenin çocuğu olarak doğan *Marina Tsvetayeva*, Rus İmparatorluğu'nun çöküşüne, Bolşevik'lerin kızıl Rusya'yı sınımdoğuşuna tanık olur. *Sergio Efron* ile evlenir. İki kız ve bir oğlu olur. Eşi bir

süre sonra Berlin'deki *Beyaz Ordu* saflarına katılır ve Sovyet gücüne karşı savaşır, sonrasında Prag'a sığınır. Bu sırada *Marina*, *Lenin* Rusya'sında bir muhalif olarak çok ciddi ekonomik sorunlar yaşar. Açlık sınırındayken iki kızına bakamayacak duruma gelir. Küçük kızı *Irina*'yı bakımevine verir. Zavallı *Irina* burada yetersiz beslenmeden ölür.

PASTERNAK, EHRENBURG, AHMATOVA, ARAGON, RILKE VE MEKTUPLAŞMALAR

Eşinin yanına gitmeye hazırlandığı sırada *Boris Pasternak*'tan duyarlı bir mektup alır ve böylece *Pasternak*'la mektuplaşmalar başlar. Bu mektuplaşmalar 1922'den 1936'ya dek sürer. *Boris*

Pasternak'ın yanı sıra *Ilya Ehrenburg*, *Anna Ahmatova*, *Aragon*, *Rainer Maria Rilke* de kimi zaman anlatıya ve mektuplaşmalar dahil olur.

Marina, Moskova'daki baskılardan iyice bunalınca eşinin yanında olmak için ana vatanını terk ederek Prag'a gelir. Prag'da bir süre kaldıktan sonra uzun yıllarını geçireceği Fransa'ya yerleşir. Fransa'da meslektaşları ile yazışmaları sürer ve bunun yanında bir günlük de tutar.

Aile dramları ve bunca sıkıntılı tarihsel döneme karşı şiire olan inancı ise değişmeden kalır. Rus sembolistlerine göre insanın iç dünyasını tüm karmaşıklığıyla yansıtan bir şairdir. Hep kalemini kullanabileceği bir iş arar. İş, tutkuyla bağlı olduğu sanattır. Ancak bu olanağı bir türlü bulamaz.

SOKAK KÖPEĞİ HAYATI!

Eşi Sovyet gizli polis için çalıştığından Rus göçmen topluluğu ve yazın çevresinden dışlanır. Çağdaşları tarafından hak ettiği değeri verilmez. Kendisine bir yayınevinde bulaşıklık dahi teklif edilir.

Fransa yılları kendi deyişle tam bir "sokak köpeği hayatı"dır. Yine seffildir, yine açtır. Çok yalnız ve mutsuzdur. İş bulamamasına karşın yazmayı ise asla bırakmaz. Özgün şiirsel ritmini kursursuzlaştıran simgeci ve romantik şiirleri *Rilke* tarafından övülür.

Şiirlerinde tutku, hızlı değişimler, olağandışı söz diziminin yanı sıra Rus halk türkülerinin esinleri duyumsanır. Elbette aynı zamanda bir kadının korkunç yıllara ilişkin deneyimlerinin betimlenmesi ve *Beyaz Ordu*'nun Bolşevizme açtığı savaşı yücelten dizeler de söz konusudur.

Marina, 1939'da Rusya'ya geri döner. Öncelikle eşinin idamı ve sonrasında kızının sürgünüyle sarsılır. Kendisinin de Rusya'nın gizli polis örgütü NKVD (İçişleri Halk Komiserliği) için muhbirlik yapması istenince bunalıma girer.

PASTERNAK'IN BAVULUNUN İPİ!

1941'te Moskova'daki bombalı saldırıdan sonra yeniden kaçır. Tataristan Cumhuriyeti'nin tenha kasabası *Alabuga*'ya yerleşir. Burada ölümlü yüzleşme cesareti gösterir. İnsanlığın en büyük korkusu olan ölümlü, bir ihtiyaç gibi her an yanında taşımıştır zaten. Varoluşsal sorunları, 1941'de *Boris Pasternak*'ın bavulunun ipini kullanarak kendini asmasıyla noktalanır.

Venus Khoury-Ghata, *Marina Tsvetayeva*'nin yaşamını yeniden yazarken "gitmekten" yılmayan bir sanatçının arayışlarına ışık tutar bir bakıma. *Tsvetayeva*, kentlere gitmek, ülkelerine gitmek, belki geri dönmek ama yeniden gitmek ister. Gitmelerden yorulmaz. Bir yerde duramaz. Yaşamı "gitmek" olarak algılar ve sonsuzluğa doğru akıp gider. Onun için gidebilmek, ölümlü bile yenektir.

Yaşamı boyunca hiçbir yere ait olamama fikri, onu bir noktada "Biz kendimizi, köyümüz dışındaki her yerde rahat sayan huzursuz insanlarız" diyen *Pavese*'ye yaklaştırır. *Marina* yaşamı ve yaşadıklarını anlamlandırma çabısından yorulmuş bir durumda, yaşlanmadan, 48 yaşında intihar eder.

BİR DEVRİN ÖZETİ: YALNIZLIK, ÖLÜM VE YABANCILAŞMA!

Romanda yabancılaşma, yalnızlık ve ölüme dair aforizma niteliğindeki cümleler, bir devrin insanlık dramının özeti gibidir. Baştan sona, yaşamın yorgunluğu, bunalımları, kırıklıkları dizelerine sinen ve Rus yazınının belki de en hüznümlü metinlerini kaleme alan bir kadın şairin yaşama yabancılaşması izletilen.

Aslında "yabancılaşma" 20. yüzyıl insanının da en temel sorunu değil midir? Savaşlar, soykırımlar, savaş sırasında iyice vahşileşen insanlığın erdeminin sorgulanmaya başlaması, hümanizmin çöküşü, kişinin çevresine mesafe koymasına ve dolayısıyla kendi içine >>

gömülmeye başlamasına neden olur. *Venus Khoury-Ghata*, bunun yanında Rus toplumunun çürümüşlüğü, çarpıklıklarını, varsıl kesimlerden yansıyan güç gösterilerini, bayağı ilişkileri de gözler önüne serer. Rus geleneklerinden uzaklaşıp Fransız özentisi yaşayan yazın dünyasına nefretini ve parasıyla insanları ezen kişilere öfkesini haykırır. *Marina*'nın savaş yıllarına ve Bolşevik *Devrimi*'nin karanlık eylemlerine keskin ve gerçekçi bakışla eleştirisinin, devlet tarafından başına türlü işler açılmasına neden olduğu da gösterilir.

EV!

Kitapta *Marina*'nın sanırlarla dolu psikolojisine destek olan en önemli unsurlardan biri de "evi"dir. Yazar bu evi, kapısından girilince yoksulluğun

can alıcı sahnelerinin betimlemesi olarak sunar. Okuyucuya kendini sokağa atma isteği duyumsatır.

Ev, dünyayla yaşanan uyumsuzluğun, çatışmanın, öfke nöbetlerinin, suçlamaların, kaçıp kurtulma isteğinin, hayal kırıklıklarının panoramasıdır. Mutsuz duvarlar arasında geçen çaresiz anlar, işsizlik, yazın dünyasında görülmeme, yaşam ve ölüm arasındaki korkunç sıkışma ev içinden aktarılır.

Marina Tsvetayeva ya da Alabuga'da Ölmek, bir yazarın geçmişine doğru çıkılan etkili bir okuma serüveni. Rusya'da başlayıp Tataristan'ın küçük bir kasabasında son bulan soğuk, ıslak, gri yıllar... Yaşam ve ölüm arasındaki gelgitlerin gücü ve ölüme takılı kalan bir kadran... ■

